

Advies

**examenprogramma CKV
havo/vwo**

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Preambule	7
2.1	Het doel van CKV	7
2.2	De opzet van het nieuwe examenprogramma CKV	7
2.3	Het nieuwe CKV-programma: globale inhoud	8
2.4	Verschil havo/vwo	9
3.	Het nieuwe examenprogramma CKV havo/vwo	11
3.1	Het eindexamenprogramma havo	11
3.2	Het eindexamenprogramma vwo	12
4.	Toelichting op het examenprogramma CKV havo/vwo	15
4.1	Domein A – Verkennen	15
4.2	Domein B – Verbreden	16
4.3	Domein C – Verdiepen	17
4.4	Domein D – Verbinden	17
5.	Uitwerking en verantwoording van de opdracht	19
6.	Advies over invoering nieuw examenprogramma CKV	21
	Bronnen	23
	Bijlage 1 De opdracht van OCW aan de Vernieuwingscommissie CKV	25
	Bijlage 2 Wetsvoorstel bovenbouw havo/vwo	27
	Bijlage 3 Samenstelling van de Vernieuwingscommissie CKV	33
	Bijlage 4 Overzicht uitvoering veldraadpleging	35

1. Inleiding

Op 6 maart 2014 heeft de staatssecretaris van het ministerie van OCW de Vernieuwingscommissie CKV ingesteld met als doel het examenprogramma culturele en kunstzinnige vorming (CKV) voor havo en vwo te herzien (bijlage 1). Aanleiding hiervoor was het wetsvoorstel van staatssecretaris Dekker aan de Tweede Kamer (5 juli 2013) waarin deze aangeeft dat het vak CKV moet worden herzien (zie bijlage 2). CKV blijft als verplicht vak behouden, zij het dat scholen meer ruimte krijgen voor de eigen invulling ervan. Zo vervalt voor leerlingen de verplichting om actief aan minimaal zes (havo) of acht (vwo) culturele activiteiten deel te nemen. Daarnaast is een kwaliteitsimpuls wenselijk: innovatieve vormen van kunst- en cultuuronderwijs moeten ook betrokken worden, zodat leerlingen het vak meer gaan waarderen.

De Vernieuwingscommissie CKV (bijlage 2) legt u hierbij haar voorstel voor. In dit voorstel zijn de volgende bepalingen in acht genomen:

- Het nieuwe examenprogramma voor CKV moet globaal worden geformuleerd, zodat er voor scholen ruimte is er een eigen invulling aan te geven.
- Doel van het nieuwe programma is
 - de kwaliteit van CKV te verhogen door een duidelijker stofomschrijving van het huidige domein B 'Kennis van kunst en cultuur';
 - leerlingen te stimuleren tot een creatieve en onderzoekende houding.
- In het nieuwe examenprogramma mag geen verplichting meer staan om aan een bepaald aantal culturele activiteiten deel te nemen.

Het advies dat de Vernieuwingscommissie CKV heeft geformuleerd bestaat uit en de volgende onderdelen:

- een preambule, als onderbouwing van het examenprogramma (hoofdstuk 2);
- het nieuwe examenprogramma CKV voor havo en vwo (hoofdstuk 3);
- een nadere toelichting op het examenprogramma (hoofdstuk 4);
- een uitwerking en verantwoording van de opdracht met onder andere daarbij een voorstel voor de afsluiting van CKV in de vorm van een cijfer dat meetelt in het combinatiecijfer (hoofdstuk 5);
- een advies met betrekking tot de invoering van het nieuwe examenprogramma CKV (hoofdstuk 6).

Consultatie van CKV-docenten en andere belanghebbenden (zie bijlage 3), wijst uit dat het nieuwe programma niet alleen de gewenste aanzetten tot meer kwaliteit van CKV bevat maar ook scholen, docenten en leerlingen voldoende ruimte en aanknopingspunten biedt om die kwaliteitskaders naar eigen inzicht en behoefte in te vullen en uit te bouwen. Het programma doet recht aan de wijze van denken en werken die kenmerkend is voor de kunsten. De commissie gaat ervan uit dat het nieuwe examenprogramma CKV het vak daadwerkelijk een kwaliteitsimpuls geeft.

2. Preambule

2.1 Het doel van CKV

Kunst actief meemaken, dat is het doel van het vak CKV volgens de Vernieuwingscommissie. De keuze van de commissie voor het begrip 'meemaken' komt voort uit drie overwegingen. Bij CKV gaat het ten eerste om het *actief ervaren* van kunst door kunstuitingen in levensechte professionele contexten mee te maken.

Ten tweede worden de receptie en reflectie, in overeenstemming met wetenschappelijke inzichten, opgevat als een *actief, constructief en productief proces*. Kunst ervaren en beschouwen is geen kwestie van passief consumeren, maar vraagt van leerlingen een actieve betrokkenheid, inzet en het kunnen toepassen van relevante kennis en vaardigheden. Omdat bovendien de betekenis van kunst nooit vastligt, is het meemaken van kunst zowel een *ervaring* als een *creatief proces*, dat een open en onderzoekende houding vereist. Om de leerling in staat te stellen kunst actief mee te maken, zou het vak CKV bij de leerlingen de daarvoor geëigende (open, creatieve en onderzoekende) houding, de noodzakelijke kennis en de benodigde vaardigheden moeten ontwikkelen.

2.2 De opzet van het nieuwe examenprogramma CKV

Deze preambule schetst inhoudelijk het nieuwe examenprogramma waarmee CKV haar doelen dient te bereiken. Het examenprogramma bestaat uit vier samenhangende domeinen.

domein A: Verkennen
domein B: Verbreden
domein C: Verdiepen
domein D: Verbinden

Deze opzet wijkt af van het huidige CKV-programma. Dat gaat weliswaar ook uit van vier domeinen A, B, C en D, maar benoemt deze eerder in termen van inhoud, te weten:

domein A: Culturele activiteiten
domein B: Kennis van kunst en cultuur
domein C: Praktische activiteiten
domein D: Reflectie

Op het eerste gezicht lijkt er sprake van continuïteit tussen de domeinen van het huidige en het nieuwe programma van CKV:

huidig CKV-programma:			nieuw CKV-programma:	
domein A:	Culturele activiteiten	▶	domein A:	Verkennen
domein B:	Kennis van kunst en cultuur	▶	domein B:	Verbreden
domein C:	Praktische activiteiten	▶	domein C:	Verdiepen
domein D:	Reflectie	▶	domein D:	Verbinden

De invulling van de nieuwe domeinen wijkt echter op onderdelen beduidend af van wat het huidige CKV-programma voorschrijft. Het aantal culturele activiteiten waaraan verplicht moet worden deelgenomen (het huidige domein A) ligt niet langer vast. Vergeleken met het huidige

CKV-programma geeft het nieuwe examenprogramma meer aanknopingspunten voor verbreding en verdieping (de domeinen B en C). Verbreding vindt plaats doordat aandacht besteed dient te worden aan de manier waarop kunst in onze tijd gepresenteerd en ervaren wordt, en aan kunst die zich buiten de 'comfort zone' van de leerlingen bevindt. Verdieping wordt gerealiseerd doordat leerlingen de kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om kunstuitingen in hun context te kunnen onderzoeken. Dit alles gebeurt binnen de voor CKV beperkte beschikbare studielast (120 uur voor havo en 160 uur voor vwo).

De navolgende paragraaf schetst de invulling van de nieuwe domeinen op hoofdlijnen. De bijbehorende eindtermen zijn te vinden in hoofdstuk 3; een toelichting volgt in hoofdstuk 4.

2.3 Het nieuwe CKV-programma: globale inhoud

Leren hoe je kunst actief mee kunt maken: dat is waar CKV op inzet. De commissie heeft ervoor gekozen om 'kunst en cultuur' te vervangen door 'kunst'. CKV vertrekt vanuit kunst en legt verbindingen met bredere culturele contexten. Aspecten van bijvoorbeeld geschiedenis, politiek, wetenschap en filosofie kunnen via de kunsten gethematiseerd worden, maar zijn geen a priori uitgangspunt bij de invulling van het vak CKV.

Het begrip 'kunst' verwijst in het nieuwe CKV-programma naar kunstuitingen op het gebied van architectuur, beeldende kunst en vormgeving, dans, film, muziek, nieuwe media, theater en combinaties hiervan. Het vak CKV biedt leerlingen een representatief en een actueel beeld van deze verscheidenheid.

Domein A - Verkennen

De verkenning in dit eerste domein vindt plaats aan de hand van een aantal vragenclusters. Welke ervaringen heb ik met kunst? Wat versta ik onder kunst? Welke kunst ken ik? Welke kunstdisciplines spreken mij aan en welke niet? Waarom? Wat blijft mij bij en is mij tot nu toe bijgebleven? Waarom?

Wat heeft, en hoe is mijn kunstervaring en –kennis tot nu toe bepaald en gevormd?

Hoe verhouden mijn opvattingen over kunst zich tot die van anderen? Van klasgenoten? Van andere leeftijdsgenoten?

Wat weet ik van de opvattingen over kunst van anderen, zoals experts, kunstenaars, recensenten?

De leerling legt zijn antwoorden op deze vragen vast en deelt deze met anderen. Hij documenteert zijn persoonlijke opvattingen en ontwikkeling tot dan toe in bijvoorbeeld een *kunsta autobiografie*.

Domein B – Verbreden

De verkenning die in domein A door de leerling wordt uitgevoerd is het startpunt voor verbreding. De leerling wordt in domein B aangezet om zich buiten de eigen vertrouwde kunstwereld te begeven en zich open te stellen voor, en nieuwsgierig te zijn naar uiteenlopende kunstvormen. Hij leert deze kunstvormen vanuit verschillende dimensies te beschouwen en eventueel te waarderen, en zijn opvattingen over kunst te onderbouwen.

In het kader van deze verbreding, brengt CKV de leerling in contact met:

- kunstuitingen in levensechte, professionele contexten, zoals theater, bioscoop, atelier, concertzaal, poppodium, galerie, museum of (ontwerp)studio;
- een aantal verschillende kunstdisciplines: architectuur, beeldende kunst en vormgeving, dans, film, muziek, nieuwe media, theater en combinaties hiervan.

In het nieuwe vak CKV gebruikt de leerling bij zijn interpretaties, analyses en evaluaties het gangbare begrippenapparaat van de verschillende kunstdisciplines. Voor wat betreft de stofomschrijving leert de leerling dimensies te hanteren die gangbaar zijn in het hedendaags

discours over de kunst(en) Deze dimensies zijn discipline-overstijgend en bieden mogelijkheden om kunst in een breed sociaal-cultureel kader te plaatsen. CKV gaat niet alleen over de vorm en inhoud van kunst, maar ook over haar sociale functie en betekenis.

Domein C - Verdiepen

Door het onderzoeken van een of meer aspecten van een artistiek creatief proces, verdiept de leerling zich, alleen of met medeleerlingen, in bijvoorbeeld:

- de productie van een kunstwerk of kunstzinnige uiting;
- de (facilitering van of bemiddeling bij de) uitvoering van een kunstwerk of kunstzinnige uiting;
- de (in de loop der tijd wisselende) publieke ontvangst en waardering (receptie) van een kunstwerk of kunstzinnige uiting.

Bij dit onderzoeken past de leerling (onderzoeks)vaardigheden toe. De leerling maakt daarbij gebruik van praktische activiteiten en beschouwend onderzoek.

De leerling leert om:

- a) ideeën en vragen te genereren om tot een probleemstelling te komen;
- b) de gestelde vragen te exploreren en te beantwoorden door informatie, verkregen uit o.a. observaties, experimenten, interviews en/of bronnenonderzoek te verzamelen en te analyseren;
- c) de inzichten die het onderzoek heeft opgeleverd samen te vatten in vragen, bevindingen, conclusies en/of suggesties voor nader onderzoek;
- d) de onderzoeksresultaten te presenteren;
- e) het gehele onderzoek (proces en opbrengsten) te evalueren.

Afhankelijk van de aard en het doel van het onderzoek neemt de presentatie van wat de verdieping in Domein B heeft opgeleverd, de vorm aan van een onderzoeksverslag, al dan niet in combinatie met een presentatie of kunstzinnige uiting.

Domein D: Verbinden

Bij CKV leren leerlingen hoe ze bewust kunst kunnen meemaken. Reflectie is daar een wezenlijk onderdeel van, het verbindt de domeinen met elkaar. Dit domein is op een bijzondere manier met de eerdere domeinen verbonden, omdat het vak CKV de leerling aanzet tot reflectie op kunst door zowel het *ervaren* en *beschouwen* van kunst (domeinen A en B) als het doen van eigen *onderzoek* naar kunst (domein C). Domein D is in die zin niet zozeer een afsluitend, als wel een verbindend domein.

De leerling geeft in een doorlopend proces (domeinen A, B, C én D) zijn ervaringen, beschouwingen en onderzoeken betekenis door deze toe te lichten en te documenteren, bij voorkeur in de kunstautobiografie uit domein A.

2.4 Verschil havo/vwo

De Vernieuwingscommissie CKV heeft voor zowel havo als vwo een volwaardig programma samengesteld dat recht doet aan de leerling en dat past binnen het beschikbare aantal studielasturen (havo 120 sl u en vwo 160 sl u).

Domein B

Scholen, docenten en leerlingen kunnen eigen keuzes maken uit de genoemde disciplines. De havo-leerling kan inhoud, vorm en betekenis van uitingen in tenminste drie kunstdisciplines vanuit een of meerdere van de aangeboden dimensies beschouwen. De vwo-leerling kan dit van uitingen in tenminste vier kunstdisciplines. Dit is in overeenstemming met de doelstelling dat leerlingen inzicht dienen te krijgen in de veelvormigheid van het kunstenveld.

Het verschil in aantal kunstdisciplines is enerzijds gekoppeld aan het verschil in de beschikbare studielasturen havo/vwo en anderzijds en vooral aan het verschil in moeilijkheidsgraad.

Domein C

De havo-leerling maakt gebruik van de onder domein B opgedane kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis. Van de vwo-leerling wordt verwacht dat hij naast het gebruik, deze kennis ook kritisch kan analyseren en contextualiseren.

3. Het nieuwe examenprogramma CKV havo/vwo

3.1 Het eindexamenprogramma

Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A: Verkennen

Domein B: Verbreden

Domein C: Verdiepen

Domein D: Verbinden

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op de domeinen A tot en met D, en indien het bevoegd gezag daarvoor kiest, andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A - Verkennen

1. De kandidaat kan de eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven en daarop reflecteren, en het resultaat daarvan gedocumenteerd vastleggen.
2. De kandidaat kan daarbij aangeven:
 - wat de eigen ervaring met kunst is geweest, welke kennis hij van kunst heeft en wat zijn kunstopvattingen zijn;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen m.b.t. kunst zijn gevormd;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen zich verhouden tot die van anderen, onder wie zijn medeleerlingen.

Domein B - Verbreden

3. De kandidaat kan ervaringen met nieuwe kunstzinnige activiteiten die worden aangeboden in een levensechte, professionele context, beschouwen en waarderen.
4. De kandidaat kan inhoud, vorm en betekenis van uitingen in tenminste drie kunstdisciplines vanuit een of meerdere van de volgende dimensies beschouwen:
 - Feit en fictie
 - Schoonheid en lelijkheid
 - Autonoom en toegepast
 - Ambachtelijk en industrieel
 - Amusement en engagement
 - Digitaal en analoog
 - Individueel en coöperatief
 - Traditie en innovatie
 - Herkenning en vervreemding
 - Monodisciplinair, multidisciplinair, interdisciplinair
 - Lokaal en globaal

Domein C - Verdiepen

5. De kandidaat kan, individueel en/of in een klein team van medeleerlingen, een artistiek creatief proces of een aspect daarvan onderzoeken.
6. De kandidaat kan hierbij gebruik maken van:
 - voor dit onderzoek of proces geschikte werkwijzen, in de vorm van praktische activiteiten en beschouwend onderzoek;
 - de voor dit onderzoek vereiste creërende en analytische vaardigheden;
 - diverse bronnen in verschillende media;
 - zijn culturele omgeving.
7. De kandidaat kan hierbij gebruik maken van de onder domein B opgedane kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis.
8. De kandidaat kan de verkregen inzichten documenteren en verantwoorden in een daartoe geëigende vorm, zoals een presentatie, tentoonstelling, verslag, debat, beeld, film, performance.

Domein D - Verbinden

9. De kandidaat kan verbanden leggen tussen de in de domeinen A, B en C opgedane ervaringen en inzichten met betrekking tot kunstzinnige processen.
10. De kandidaat kan aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn (verdere) kunstzinnige en culturele ontwikkeling.
11. De kandidaat kan deze reflectie toelichten in een daartoe geëigende vorm; te denken valt aan een gesprek, een film, een presentatie, een (digitaal) dossier of een combinatie van deze vormen.

3.2 Het eindexamenprogramma vwo

Het eindexamen bestaat uit het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A: Verkennen

Domein B: Verbreden

Domein C: Verdiepen

Domein D: Verbinden

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op de domeinen A tot en met D, en indien het bevoegd gezag daarvoor kiest, andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A - Verkennen

1. De kandidaat kan de eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven en daarop reflecteren, en het resultaat daarvan gedocumenteerd vastleggen.
2. De kandidaat kan daarbij aangeven:
 - wat de eigen ervaring met kunst is geweest, welke kennis hij van kunst heeft en wat zijn kunstopvattingen zijn;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen m.b.t. kunst zijn gevormd;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen zich verhouden tot die van anderen, onder wie zijn medeleerlingen.

Domein B - Verbreden

3. De kandidaat kan ervaringen met nieuwe kunstzinnige activiteiten die worden aangeboden in een levensechte, professionele context, beschouwen en waarderen.
4. De kandidaat kan inhoud, vorm en betekenis van uitingen in tenminste vier kunstdisciplines vanuit een of meerdere van de volgende dimensies beschouwen:
 - Feit en fictie
 - Schoonheid en lelijkheid
 - Autonoom en toegepast
 - Ambachtelijk en industrieel
 - Amusement en engagement
 - Digitaal en analoog
 - Individueel en coöperatief
 - Traditie en innovatie
 - Herkenning en vervreemding
 - Monodisciplinair, multidisciplinair, interdisciplinair
 - Lokaal en globaal

Domein C - Verdiepen

5. De kandidaat kan, individueel en/of in een klein team van medeleerlingen een artistiek creatief proces of een aspect daarvan onderzoeken.
6. De kandidaat kan hierbij gebruik maken van:
 - voor dit onderzoek of proces geschikte werkwijzen, in de vorm van praktische activiteiten en beschouwend onderzoek;
 - de voor dit onderzoek vereiste creërende en analytische vaardigheden;
 - diverse bronnen in verschillende media;
 - zijn culturele omgeving.
7. De kandidaat kan hierbij gebruik maken van de onder domein B opgedane kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis en kan deze kennis kritisch analyseren en contextualiseren.
8. De kandidaat kan de verkregen inzichten documenteren en verantwoorden in een daartoe geëigende vorm, zoals een presentatie, tentoonstelling, verslag, debat, beeld, film, performance.

Domein D - Verbinden

9. De kandidaat kan verbanden leggen tussen de in de domeinen A, B en C opgedane ervaringen en inzichten met betrekking tot kunstzinnige processen.
10. De kandidaat kan aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn (verdere) kunstzinnige en culturele ontwikkeling.
11. De kandidaat kan deze reflectie toelichten in een daarvoor geëigende vorm; te denken valt aan een gesprek, een film, een presentatie, een (digitaal) dossier of een combinatie van deze vormen.

4. Toelichting op het examenprogramma CKV havo/vwo

In dit hoofdstuk geeft de Vernieuwingscommissie CKV een toelichting op de domeinen van het examenprogramma zodat beleidsmedewerkers, docenten, makers van leermateriaal, en de schrijvers van de toekomstige handreiking voor het schoolexamen een concreter beeld krijgen van het examenprogramma.

4.1 Domein A – Verkennen

1. De kandidaat kan de eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven en daarop reflecteren, en het resultaat gedocumenteerd vastleggen.
2. De kandidaat kan daarbij aangeven:
 - wat de eigen ervaring met kunst is geweest, welke kennis hij van kunst heeft en wat zijn kunstopvattingen zijn;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen m.b.t. kunst zijn gevormd;
 - hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen zich verhouden tot die van anderen, onder wie zijn medeleerlingen.

Eindterm A1

Het begrip 'kunst' verwijst in het nieuwe CKV-programma naar kunstuitingen op het gebied van architectuur, beeldende kunst en vormgeving, dans, film, muziek, nieuwe media, theater en combinaties daarvan.

Het aanbod van CKV dient een afspiegeling van deze verscheidenheid te zijn, opdat leerlingen een representatief en actueel beeld krijgen van de verschillende disciplines.

Gedocumenteerd vastleggen is ruim te interpreteren. In het kader van het nieuwe programma voor CKV gaat het bijvoorbeeld om een kunstautobiografie in de vorm van gesproken of geschreven tekst, beeld, beweging en/of geluid.

4.2 Domein B – Verbreden

3. De kandidaat kan ervaringen met nieuwe kunstzinnige activiteiten die worden aangeboden in een levensechte, professionele context, beschouwen en waarderen.
4. De kandidaat kan inhoud, vorm en betekenis van uitingen in tenminste drie (havo) of vier (vwo) kunstdisciplines vanuit een of meerdere van de volgende dimensies beschouwen:
 - Feit en fictie
 - Schoonheid en lelijkheid
 - Autonoom en toegepast
 - Ambachtelijk en industrieel
 - Amusement en engagement
 - Digitaal en analoog
 - Individueel en coöperatief
 - Traditie en innovatie
 - Herkenning en vervreemding
 - Monodisciplinair, multidisciplinair, interdisciplinair
 - Lokaal en globaal

De verschillende kunstdisciplines waar eindterm B4 op doelt, zijn:

- architectuur
- beeldende kunst en vormgeving
- dans
- film
- muziek
- nieuwe media
- theater
- combinatievorm van disciplines.

Scholen, docenten en leerlingen kunnen eigen keuzes maken uit de genoemde disciplines. De commissie stelt dat voor havo ten minste drie en voor vwo vier verschillende kunstdisciplines worden gekozen.

De in eindterm B3 opgenomen toevoeging 'aangeboden in een levensechte, professionele context' is bedoeld om te garanderen dat leerlingen in contact komen met de hedendaagse wereld van de kunsten, zoals die te vinden is op festivals en events, in musea en galleries, in de gebouwde omgeving (architectuur), in beeldentuinen, schouwburgen, concertzalen, ontwerpstudio's, bioscopen en filmhuizen.

De dimensies zijn discipline-overstijgende thema's van waaruit de totstandkoming en verschijningsvormen van kunst, de betekenissen die makers en publiek eraan geven en haar sociaal-maatschappelijke functies beschouwd, geanalyseerd en bediscussieerd kunnen worden. Het begrippenapparaat dat bij het nieuwe examenprogramma CKV wordt gehanteerd zal in de handreiking worden beschreven. Daartoe kunnen (delen van) bestaande begrippenlijsten, zo nodig worden aangepast aan de diversiteit van het hedendaagse kunstenveld en aan de eisen van het nieuwe examenprogramma CKV.

Omdat met eindterm B3 minstens drie (havo) of minstens vier (vwo) verschillende kunstdisciplines zijn gemoeid, zal de leerling als gevolg van deze eindterm minstens drie à vier keer in een of andere vorm zijn ervaring en beschouwing moeten documenteren.

4.3 Domein C – Verdiepen

5. De kandidaat kan, individueel en/of in een klein team van medeleerlingen een artistiek creatief proces of een aspect daarvan onderzoeken.
6. De kandidaat kan hierbij gebruik maken van:
 - voor dit onderzoek of proces geschikte werkwijzen, in de vorm van praktische activiteiten en beschouwend onderzoek;
 - de voor dit onderzoek vereiste creërende en analytische vaardigheden;
 - diverse bronnen in verschillende media;
 - zijn culturele omgeving.
7. De havo- /vwo-kandidaat kan hierbij gebruik maken van de onder domein B opgedane kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis.
De vwo-kandidaat kan deze kennis kritisch analyseren en contextualiseren.
8. De kandidaat kan de verkregen inzichten documenteren en verantwoorden in een daartoe geëigende vorm, zoals een presentatie, tentoonstelling, verslag, debat, beeld, film, performance.

Eindtermen domein C

Domein C biedt scholen, docenten en leerlingen ruimte voor eigen keuzes. De leerling kan bijvoorbeeld onderzoek doen waarbij een aspect van vormgeving of techniek wordt onderzocht door het uitvoeren van experimenten. De leerling kan bijvoorbeeld onderzoeken hoe een toneelbeeld bij een theatervoorstelling ontstaat door zelf een scenografisch ontwerp te maken, of theatervormgevers te interviewen, of verschillende toneelbeelden van één theatertekst vergelijkend te analyseren.

4.4 Domein D – Verbinden

9. De kandidaat kan verbanden leggen tussen de in de domeinen A, B en C opgedane ervaringen en inzichten met betrekking tot kunstzinnige processen.
10. De kandidaat kan aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn (verdere) kunstzinnige en culturele ontwikkeling.
11. De kandidaat kan deze reflectie toelichten in een daarvoor geëigende vorm; te denken valt aan een gesprek, een film, een presentatie, een (digitaal) dossier of een combinatie van deze vormen.